

Guoaf Petrus

GUSTAF RETZIUS SÅSOM ETNOGRAF.

Måndagen den 28 juli var minnesringning på Skansen, en av vetenskapens främste stormän fördes till den sista vilan. Professor Gustaf Retzius hade slutat sitt rastlöst verksamma och välsignelsebringande liv. — Många minnesrunor över den fredjade vetenskapsmannen ha sedan dess tecknats, där hans forskaregärning inom biologien, histologien och antropologien särskilt framhållits, och må det nu falla på Fataburens lott, att med tacksamhet framhålla den insats han gjort inom etnografien, ty även här äger hans verk bestående värde. Hans monumentala arbete »Finska kranier» omfattar även en etnografisk avhandling, som tills dato är den bästa på svenska språket utgivna rörande finsk etnografi (1878). I något sammanträngd form inföt samma avhandling i serien »Bidrag till vår odlings häfder» (1881) under titeln »Finland i Nordiska museet, några bidrag till kännedom om finnarnas gamla odling.»

Såsom förelöpare till ovannämnda båda arbeten utkom redan år 1876: »Från Finlands bygder, Etnografiska bilder och minnen.» En poetisk och medryckande skildring av Kalevalas land och folk, som innan den erhöll bokform var införd i Ny illustrerad tidning. Gustaf Retzii arbete inom etnografien kom även att bliva i väsentlig grad befruktande. Liksom Artur Hazelius på andra sidan Kölen väckte det etnografiska intresset till liv blev det Gustaf Retzius förbehållet att utföra samma mission på andra sidan Bottenhavet.

Från den finska resa, som givit uppslag till ovannämnda båda arbeten, hemfördes även en samling etnografica, vilken såsom gåva överlämnades till dåvarande »Skandinavisk-etnografiska samlingen», som Nordiska Museet då benämndes. — Gustaf Retzii forskarefärd

sträckte sig även till det inre av Ryssland. Från denna resa känner jag ej någon skildring, men Nordiska Museet äger från densamma en del textilier, nummerärt jämförelsevis fåtaliga men av ett mycket stort intresse, bland dessa märkes en del rikt broderade skjortor av det slag som utgör tscheremissers, tshuvaschers och mordviners sommardräkt. De inköptes på en marknad i Kasan av doktor G. Retzius och med. kand. E. Nordenson, vilka voro reskamrater och gemensamt till Nordiska Museet överlämnade dem såsom gåva.

År 1891 utkom »Bilder från Nilens land». Egentligen en samling resebrev, alltså intet vetenskapligt arbete, men en skildring, som med levande friskhet återger natur och folkliv från en färd genom Nilens underbara land och såsom sådan även är etnografiskt givande. För övrigt framlyser titt och ofta författarens varma medkänsla för de stackars egyptierna, vilka, ehuru arvtagare till jordens äldsta civilisation, tack vare vår tids »kulturfolk» nödgas leva ett hårt slavliv i eget land. Från denna egyptiska färd hemfördes även betydande samlingar, huvudsakligen bestående av musikinstrument, vapen, bland annat Emin Paschas sköld av rinoceroshud och en mycket värdefull samling koptiska vävnader. Samtliga föremål såsom gåva överlämnades till Riksmuseets etnografiska avdelning.

År 1892 utkom »Bilder från Sicilien», en livfull reseskildring men av mindre etnografiskt intresse. — Under följande år företogo makarna Retzius sin längsta forskarefärd, målet var nu Nordvästra Amerika, och resan utsträcktes till Alaskas gräns. Utomordentligt intressanta föremål hemfördes från denna expedition, vilka i likhet med föregående förvärv såsom gåva överlämnades till Riksmuseet. Professor Retzius inköpte även under sina resor en hel del samlingar från skilda trakter. Bland dessa märkes särskilt doktor Pfaffs stora samling från Grönland, uppgående till över tretusen nummer, samt smärre samlingar från Kongo, Kamerun, Japan, Kina och Söderhavsoarna. Riksmuseet har dessutom såsom gåva mottagit cirka 500 fotografier från skilda delar av världen. Professor Retzius var själv en skicklig fotograf och synnerligen god tecknare.

Från den amerikanska expeditionen föreligger i tryck endast en samling resebrev, införda i Aftonbladet under åren 1893 och 1894.

Att Retzius skildring av sina i vetenskapligt syfte företagna färder i allmänhet tagit resebrevens form, sammanhänge med hans önskan att popularisera vetenskapens resultat. Det var även denna hans önskan, som tagit sig uttryck genom utgivandet av den välbekanta serien av populära skildringar »Ur vår tids forskning». Till att börja med från 1872—1880 utgavs arbetet under Gustaf Retzius och Axel Keys redaktion, men från och med 1880—1889 var Retzius ensam arbetets ledare. I detta verk publicerades bland annat en avhandling av Retzius: »Om de äldsta spåren af människans tillvaro på vår jord» (1873).

Professor Retzius har i övrigt på flerfaldiga sätt gagnat etnografien. Då Artur Hazelius begynte sitt stora verk var Retzius en god hjälpare såväl direkt som indirekt. År 1888 erhöi exempelvis Artur Hazelius på förslag av professor och fru Retzius ett reseanslag av stiftelsen »Lars Hiertas Minne», »för att inhämta närmare kännedom om inredning och anordningar i flera af utlandets förnämsta nyare museer för att tillgodogöra sig derigenom vunnen erfarenhet vid uppförande af den blifvande storartade byggnaden». Makarna Retzius ha dessutom vid flera tillfällen ekonomiskt stött Nordiska Museet. Från deras svenska och norska resor ha även en del föremål överlämnats såsom gåva, bland dessa märkes museets första släde och kariol från Gudbrandsdalen.

Under ett senare skede kom professor Retzius att stå Riksmuseets etnografiska avdelning synnerligen nära. Vetenskapsakademien kallade honom nämligen till inspektor för nämnda avdelning,¹ ett förtroendeuppdrag, som han innehade under åren 1892—1899. Riksmuseets etnografiska avdelnings chef var vid denna tid professorn vid Riksmuseets zoologiska avdelning F. A. Smitt, men professor Retzius blev dess egentlige ledare. Betecknande för Gustaf Retzius var det nit, med vilket han griper sig an varje honom förelagd uppgift. Att mottaga ett förtroendeuppdrag eller låta invälja sig i någon styrelse utan att djupt känna ansvar och förpliktelse var för honom

¹ I samband med inspektorsutnämningen för museets zoologiska och paleontologiska avdelningar. Museets etnografiska avdelning var nämligen intill år 1900 sammankopplad med den zoologiska avdelningen.

omöjligt, dessutom meningslöst och att i onödan bortkasta en dyrbar tid. Undertecknad, som under sex år var assistent vid etnografiska museet, skall alltid med djup tacksamhet minnas professor Retzii ledning. Större delen av museet var vid början av denna period närmare att likna vid ett magasin än en museilokal. Hela de syd- och ostasiatiska samlingarna, hopbragta av doktor Hjalmar Stolpe under Vanadis' världsomsegling, och även en god del andra samlingar voro utställda å öppna hyllor, å vilka föremålen delvis voro fästade med metalltråd. Inom en jämförelsevis kort tid var detta föga tillfredsställande utställningssätt avskaffat, hyllorna förvandlade till skåp och ny uppställning och etikettering verkställd.

Professor Retzius var en idealisk arbetsledare. Han förstod att på ett underbart sätt tända entusiasm och elda arbetsivern hos underordnade utan att någonsin med snäva föreskrifter stävja det egna initiativet.

Trots sina stora, rika insatser inom huvudgrenarna av sin vetenskap, ägde Gustaf Retzius dessutom i ovanligt hög grad vittfamnande intressen. Hans arbetsintensitet och arbetsproduktion saknade motstycke, men så var även för honom begreppen arbetsglädje och livsglädje sammanfallande.

Gerda Cederblom.

Litteratur.

Från Västerdalsbygder. Malungs folkhögskolas elevförbunds årsbok. Årgångarna 1915—1918. Redigerad av K. Hedlund. Falun 1915—1919. 52; 56; 112; 68 s. 8:o. Pris 50 öre, 1 kr., 1 kr. 50 öre, 2 kr.

Det är här ej platsen att tala om det sympatiska innehållet i allmänhet i dessa häften utan endast om det, som direkt berör folk-livsforskningen. I förbigående vare emellertid sagt, att denna lilla årsbok i sin helhet bör bliva en skatt för innebyggarna i den lands-